

Takáts Péter

A modern pénz- és bankrendszer valódi természetéről

*Senki sem lehet jobban rabszolga,
mint az, akivel elhítetik, hogy szabad.
J.W.Goethe*

Sok-sok évvel ezelőtt olvastam először Henry Fordnak azt a mondását, mely szerint „*éppen elég, hogy az emberek nem értik országunk bank és pénzügyi rendszerét, mert ha megértenék, akkor biztos vagyok benne, hogy már a holnapi reggel előtt kitörne a forradalom*”. Ez, a sok helyen idézett és olvasott gondolat, mindig is a fejemben maradt és gyakran próbálkoztam meg azzal, hogy legalább én személyesen próbáljak egy fajta megértésre jutni, a modern világ pénzügyi és banki rendszerével kapcsolatban. Nem könnyű feladat, mert ez a mai pénzrendszer értelmetlenül és fölöslegesen bonyolult. Így aztán nem csoda hogy szinte senki sem érti, sokan még azok sem, akik létrehozták, benne dolgoznak vagy tanítják annak működését. De lehet ugyanakkor cél is, hiszen egy bonyolult és értelmetlen rendszert sokkal nehezebb kiismerni és megérteni, mint egy egyszerűt és átláthatót. Ebben a nehéz helyzetben és éppen ezért arra hívom a kedves olvasót, hogy tegyünk egy kísérletet a megértésre. Ennek a kísérletnek nem az a célja, hogy a modern kori pénzügyi- és bankrendszer részletes és mélyreható elemzését adja, hanem sokkal inkább az, hogy kiemeljen egy-két olyan fontos elemet és részletet, melyek döntő befolyással vannak ezen rendszer működésére és a ma megtapasztalható jelenségekre és ezáltal segítenek az alapelvek és a működési mechanizmus megértésében. Abban, amit Henry Ford fenn idézett gondolatában hiányolt kortársaiból, és aminek mára már minden ember képességének kellene lennie.

A megértéshez alapvető fontosságú a gazdaság pénzellátását biztosító pénzteremtés rendszerének megértése. Ebben a mai, modern rendszerben a közhiedelemtől eltérően, a pénzteremtés már nem kizárólag a központi bankban történik. Ma ugyanis többszörös pénzteremtés folyik, ami azt jelenti, hogy nem csak a központi bank, hanem a kereskedelmi bankok is teremtenek új pénzt. A pénzrendszernek ez a speciális és a korábbi rendszerektől lényegesen eltérő vonása rendkívül fontos és itt van a lényeg elrejtve, ez a modern pénz- és bankrendszer megértésének kulcsa. Tudatosan beszélek teremtésről és nem pénz kibocsátásról, mert ez a szó jobban kifejezi azt a tényt, hogy a modern pénzt a semmiből teremtik meg. Fedezete a pénznek csak a rendszer régi, száz évvel ezelőtti működési elvei szerint volt. Annak a pénznek, amit a központi bank, ill. a kereskedelmi bankok teremtenek nincsen semmiféle fedezete. A XXI. században, a virtuális pénz korában, pénzt csupán a nyomdagépek beindítása vagy a számítógépek egy gombjának megnyomása hozza létre. Bármilyen furcsa is, de ma a pénz csupán az állam által hozott törvények által létezik, és az a régi áru vagy nemesfém fedezet, amit ma is sokszor mögötte gondolunk, már nem létezik. Az Egyesült Államok és más országok a második világháború pénznyomtatási kényszere miatt tértek el az aranystandardtól. Korábban, a Nagy Gazdasági Válság idején Franklin D. Rooseveltnél, a felhalmozást és az ezzel járó készlethiányt megakadályozandó, gyakorlatilag betiltatta a nemesfémek fizetőeszközként való alkalmazását. 1971-ben Richard Nixon elnök szakított

végképp a dollár aranyfedezetével. 15 évvel később az amerikai pénzverdében a befektetési lehetőségek bővítésére elkezdték ugyan gyártani az Amerikai Sas érméket, ám ezekre a szövetségi kormány tókenyereség-adót vetett ki.

Ezt a pénzt, amit ma használunk, angolul flat money-nak hívják, ami a virtuális, pénzhelyettesítő elszámoló pénz elnevezése. De a régi pénzrendszer működésének világában élő átlagember a pénz és pénzrendszer ilyen változásait, átváltozásait nem vette észre, az nem tudatosult benne. Ezért a többség még mindig a múlt századi pénz világában él, és úgy gondolja, hogy a pénznek ma is van valahol fedezete, pl. arany formájában egy páncélszekrényben. De a valóság a XXI. században egészen más, mára a pénzteremtés csak akarat kérdése, mert bárki, akinek a törvények erre lehetőséget biztosítanak, az teremthet pénzt. Ezt a bankok ki is használták és mára a kereskedelmi bankok által teremtett pénz mennyisége olyan hatalmas lett, hogy aki nem ismeri a pénzvilág eme titkait, szinte el sem akarja hinni. Pedig az Európai Unióban a forgalomban lévő pénz közel 80 %-át a kereskedelmi bankok teremtették! Sőt, a Nagy-Britanniában forgalomban lévő pénzmennyiség 95 %-át, az USA-ban pedig a 70 %-át teszi ki a kereskedelmi bankok által teremtett pénz.

Ennek felismerése a száz évvel ezelőtti pénzügyi tudatosságban élő ember számára igen megrázó, de ezt mindjárt követi egy másik felismerés is. Amennyiben a központi bank csak ilyen kis mértékben vesz részt a forgalomban lévő pénz megteremtésében, akkor mi a helyzet a központi bankok oly nagyra értékelt és sokszor hangsúlyozott pénzmennyiség szabályozó szerepével? Sajnálattal kell megállapítani, hogy ez a szerep mára már csak egy legenda, egy régi elvárás, mert ez a szerep a XX. század végére gyakorlatilag megszűnt és a folyamatok ellenőrzése és szabályozása kicsúszott a központi bank kezei közül. Így állhatott elő az az érthetetlen és ellenmondásos helyzet, hogy ma a modern gazdaságban a forgalomban lévő pénz mennyiségét senki sem kontrolálja! A központi banknak ma szinte alig van lehetősége a forgalomban lévő pénz mennyiségének szabályozására. Maradt a kamatpolitika és a kötelező tartalékráta rendszere, viszont ezek komoly beavatkozásra nem adnak lehetőséget és olyan kevés hatásuk van a kereskedelmi bankok pénzteremtésre, hogy nyugodtan fogalmazhatunk úgy is, hogy a jelenlegi rendszer az egy kézben lévő pénzkibocsátási monopóliumot nem tudja helyettesíteni!

Ma a világban az egyetlen és működő pénzmennyiség szabályozó rendszer a kereskedelmi bankok hitelminősítő rendszere, mellyel kiadott hitelek – és így a kibocsátott pénz – mennyiségét szabályozzák. A bankoknak ezen a területen mutatott magatartása azonban teljes mértékben összekapcsolódik a konjunktúra és a tőzsdei viszonyok alakulásával és ennek következtében a pénzkibocsátásuk is egy teljesen ciklikus folyamattá válik, ráadásul ciklusaik a tőzsdei ciklusoknak felelnek meg. Ugyanakkor teljes mértékben érthető, hogy a bankoknak ebben a folyamatban mutatott magatartása nincsen semmiféle kapcsolatban a gazdaság egészséges működésével, és az ahhoz szükséges pénz mennyiségével. A bankok csak a maguk egyéni érdekeit képviselik és cselekedeteiket, üzleti döntéseiket kizárólag profitelvárásaikhoz és a maximális biztonság elveihez igazítják.

Így állhatott elő az a fura helyzet, hogy ma a gazdasági és pénzügyi folyamatok tekintetében az egész világ egy vakrepülésben van. Ma senki sem gyakorol semmiféle ellenőrzést a forgalomban lévő pénz mennyisége felett, senki sem ellenőrzi a kereskedelmi bankok pénzteremtő tevékenységét. Ilyen esetben

persze nem létezhet közösségi érdekeket és az embert szolgáló gazdaság szempontjait figyelembe vevő pénzmennyiség politika sem. Ugyanis egy recessziós helyzetben a bankok nem adnak újabb hiteleket és ezzel csökken a forgalomban lévő pénz mennyisége, ami természetesen a válság fokozásához vezet, miközben a válságból való kilábaláshoz éppen az ellenkezőjére, újabb hitelek kibocsátására lenne szükség. Ennek az állításnak az igazságát a saját bőrünkön tapasztalhatjuk meg, hiszen ez közvetlenül vezet a pénzügyi és gazdasági rendszer instabilitásához, kríziseihez és betegségeihez, melyeknek aztán egyre súlyosabb társadalmi következményei is vannak. Mindannyian ismerjük a görög vagy a spanyol tüntetéseket, melyek erről a tőről fakadnak.

Az elmúlt 20 év vakrepülésének pedig két fontos következménye volt. Egyszer ez a rendszer a hitelek és a hitelekhez kötött pénzmennyiség hatalmas expanzióját is hozta. Ezt a média és a kormányok gazdaságpolitikai propagandája igyekezett úgy bemutatni, mint a modern gazdasági és a pénzügyi rendszer áldását és a propaganda hatására az emberek lassan kezdték is elfogadni, hogy a hitelek életük mindennapi részévé váltak. Tömegesen és számolatlanul vették fel a hiteleket, amit a bankok reklámja még erősített is. Csak a propaganda egy fontos dologról nem beszélt, arról, hogy a hiteleket vissza is kell fizetni és a visszafizetésnek ebben a pénzügyi és kamatos-kamat rendszerben milyen veszélyei vannak. Mert ha hitelről beszélünk, akkor meg kell említeni ennek az áldásként beállított lehetőségnek a másik oldalát, az eladósodás kérdését is. Hiszen az óriási kínálat következtében könnyen és gyorsan felvett hitelek a mérlegek egyik oldalán, mint pozitív, a gazdasági növekedést támogató tételek jelentek meg, de ami a mérleg egyik oldalán hitelpénz, az a mérleg másik oldalán, adósságpénz.

Így aztán megjelent a hitelek mára már mindenki által megismert következménye: az adósság. Miután a bankok könnyen és szinte ellenőrizetlenül teremtettek pénzt, és ezt a könnyen teremtett pénzt aztán könnyen ki is adták hitelként, a világban az adósság állomány az elmúlt évtizedekben folyamatosan növekedett, és mára már olyan mértékűvé vált, hogy a szakemberek egyszerűen csak adóssághegyekről beszélnek. Hegyekről, melyek lassan maguk alá temetnek mindent és mindenkit: embereket, vállalkozásokat, országokat és persze a bankokat. Az adóssághegyek kialakulásáért nem csak a korlátlanul felvehető hitelek hibáztathatóak, mert ebben jelentős mértékben közrejátszott a modern „uzsorakamat” rendszer is. Jól ismerjük ezt a hatást Magyarországon is, hiszen ha ma valaki egy 10 milliós ingatlanhitelt vesz fel, akkor kb. 15 év alatt ez úgy 25-30 milliójába kerül a hitelfelvevőnek.

A vakrepülés másik következménye az volt, hogy hatalmas mennyiségű pénz maradt szabadon, amit a fenti módon, hitelek formájában már nem lehetett kihelyezni a termelésbe, a valódi gazdasági folyamatokba. Ezért aztán egy új módot kerestek és találtak ennek a pénznek a hasznosítására, jövedelmező megforgatására, és a '80-as évek második felétől kezdődően egyre növekvő mértékben pénzügyi manipulációkra és spekulációkra használták. Leegyszerűsítve a dolgot az történt, hogy mivel a pénzt mégsem lehetett kivinni a kaszinókba, ezért a bankokból csináltak kaszinót. Ez a spekulatív befektetési forma napjainkra teljesen uralkodóvá vált, és a pénz csinál pénzt spekulatív folyamatok nyeresége olyan mértékben növekedett, ami sokszorosan meghaladta a reálgazdasági folyamatok egyébként szerény nyereségét. Ennek az egyébként

igen nagy nyereségnek, amit ez a spekulatív szektor az elmúlt két évtizedben befektetéseivel realizálni tudott, egy egyszerű oka van. Ebben az időszakban valójában egymást gerjesztő pénzügyi befektetések sorozatát láthatjuk a nyersanyag, az élelmiszer és az ingatlan piacokon, valamint a pénzügyi alapoknál, és az egyéb pénzügyi konstrukciók esetében. Ezeknek célja pedig semmi más, mint az árak felhajtása.

Az egyes „termékek” árának emelkedését aztán a tőzsde mindig ujjongással fogadta, és mint egy áldást tekintette, mert nem csak a tőzsde-index emelkedett, hanem igen nagy hasznot hozott a spekuláló befektetőnek is. Közben senki sem figyelmeztette a világot arra, hogy a valóságban egy egyszerű ár-inflációról van csak szó, a sok siker történet nem más, mint egy halom spekulációs buborék. Ezek pedig annál veszélyesebbek az emberre és a társadalomra, minél tovább és nagyobbra engedjük felfújni őket. És ahogyan azt a XXI. század első éveiben mindenkinek meg kellett tapasztalnia, bizony túl sokáig és túl nagyra engedték felfújni őket.

Így következett be az a helyzet, hogy az embereket pénzügyi tudatosságuk hiányaira a válság figyelmeztette, mégpedig igen drasztikusan. A 2007-ben kirobbant válság következtében az ingatlanok, a részvények és egyéb pénzügyi alapok értéke hihetetlen mértékben lecsökkent, miközben a felvett hitelek értéke egy cseppet sem változott!. Simon Cox 'The Long Klimb, Special Report on the World Economy' (2009) című tanulmánya szerint, a fenti időszakban a részvények értéke az USA-ban 30 ezer milliárd dollárral, az ingatlanok értéke pedig 11 ezer milliárd dollárral lett kevesebb, és az amerikai családok pedig vagyonuk 23 %-át elvesztették. Vagyis nem csak Magyarországon, hanem világszerte családok és vállalkozók tömegei ülnek hatalmas hitelhegyeik csúcsán és szép lassan be kell látniuk, hogy megmaradt vagyonukhoz képest egy kicsit „túladosodtak”. Más szavakkal kifejezve az emberek nagy része egy olyan adósság csapdába került, amiből nincs kiút, mert sem vagyonuk, sem pedig jövedelmük nem teszi lehetővé a felvett hitelek visszafizetését.

A fenn bemutatott rendszer, mint láthatjuk abszolút ember és közösség ellenes, de lényege mégsem ebben, hanem egy eddig még nem érintett aspektusában van. A kereskedelmi bankok korlátlan pénzteremtő hitelkibocsátásának általánossá válásával együtt ugyanis nem csak az emberek, családok és a vállalkozások eladósodása növekedett hihetetlen mértékben, hanem az államoké is. Az 1970-80-as évektől kezdődően egy új folyamat indult meg és azt láthatjuk, hogy a legnagyobb adósok az államok kezdenek lenni. Ennek a folyamatnak pedig több oka is van. Az egyik az, hogy az államok – itt most nem tárgyalandó okokból kifolyólag – költségvetésük tervezésénél mindig a józanésszel és a gazdasági vállalkozásoknál megszokott elvekkkel ellentétesen járnak el. Egyrészt mindig többet költenek, mint amit bevételeik megengedtek volna, hiszen az állami költségvetéseket folyamatosan deficitésre tervezik, másrészt soha nem csinálnak éves beszámolót és mérleget gazdálkodásukról, ahogyan azt a gazdasági vállalkozásoktól, igen helyesen, megkövetelik.

Ennél a pontnál az emberben megint felmerül egy kérdés. Hogyan lehetséges az, hogy tudós közgazdászok és felelős politikusok úgy gondolják, hogy létezik egy olyan emberi közösség, amelyik fennmaradhat és sikerrel működhet akkor is, ha folyamatosan veszteséges? Hogyan lehetséges, hogy az Európai Unió -3,0 %-ban határozza meg a költségvetés egyenlegét és nem +0,5 vagy +1,0 %-ban? Hiszen

minden ember tudja, hogy csak azok a közösségek egészségesek, melyek mérlege pozitív, és azok, melyek negatív mérleggel élnek és dolgoznak, bizony betegek. Sőt, ha ez tartós, akkor halálra vannak ítélve és csak a felszámolás vár rájuk. Lehetséges, hogy ezt a politikusok nem tudják? De akkor a közgazdászok miért nem figyelmeztetik őket? Miért nem jelzik, hogy ebből baj lesz, hogy egy államnak is úgy kellene gazdálkodnia, mint egy felelős vállalkozásnak, azaz pozitív eredménnyel. Vagyis a mérlegének, ha lenne ilyen, szufficitesnek kellene lennie.

Amikor ennek a pénzügyi rendszernek a megértésben eddig eljutottunk, akkor kezdhethetjük már sejteni, hogy ennek is, mint minden eddig megismert dolognak ebben a rendszerben – bármennyire ellentétes is az a felelős gazdálkodás és józanész elveivel – megvan a maga jól meghatározható oka. És a válasz megdöbbenően egyszerű: ugyanis ha egy állam jól gazdálkodik és költségvetése nem veszteséges, akkor nincsen hitelre szüksége. Sőt, még addig felvett hiteleit is visszafizeti! Ez pedig ennek a jelenlegi rendszernek az alapjait rengetné meg.

Ahhoz, hogy megértsük, hogy kinek és miért is jó az, ha egy állam hitelből gazdálkodik, előbb egy másik kérdést kell tisztázni. Ezt, a józan emberek és felelős vállalkozások világában egyébként tarthatatlan és meglehetősen fura eljárást és a hitelezésre épülő gazdaság fennmaradását tovább erősítette az, hogy egy államnak – bármilyen pénzügyi helyzetben is van – minden bank mindig örömmel ad kölcsönt. Hiszen egy bank szempontjából az állam a legjobb adós, mert övé az adók begyűjtésének joga, az a hatalom, amivel az állampolgároktól annyi pénzt szedhet be, amennyit akar. Ráadásul egy állam soha nem megy csődbe. Ez a helyzet a bankok számára egyrészt igen nagy kísértést, másrészt két óriási lehetőséget is tartogatott. Egyrészt hatalmas hitel kihelyezési lehetőséget jelentett, és ezzel nagyban elősegítette azt, hogy az államok ne törődjenek a felelős gazdálkodás alapelveivel, és a túlköltekezésből adódó problémákkal, hanem az állami költségvetés hiányát egyszerűen a pénzpiacokról, a kereskedelmi bankok által teremtett pénzből finanszírozzák. Másrészt az, aki a hiteleket folyósította hatalmi pozícióba került az adós államokkal szemben.

Így állhatott elő az a helyzet, hogy miközben a vállalkozások a kereskedelmi bankoktól, a hitelminősítő eljárások eredményére hivatkozva, sorra csak az elutasítást kapták, addig a sokkal rosszabb helyzetben lévő államok számolatlanul kapták a hiteleket. Ezzel pedig elérkeztünk a lényeghez. Mert miközben az országok többsége, korábbi rossz tapasztalatokra hivatkozva, lemondott a központi bank állami felügyeletének jogáról, és ezáltal a saját – a „szakma” által kontrolálatlannak nevezett – állami pénzkibocsátás lehetőségéről, eközben a kereskedelmi bankok pénzteremtése és hitelezése által ezek a kormányok szinte korlátlan mértékben juthattak hozzá hitelekhez. Vagyis cseberből vederbe kerültünk, mert ebben a rendszerben egy állam a kereskedelmi bankoktól mindig annyi hitelt kap, amennyire éppen szüksége van. Sőt nagy valószínűséggel azt is kijelenthetem, hogy ebben a rendszerben egy állam akár még több pénzhez is hozzájuthat, mint amennyit egy állami ellenőrzésű központi bankban magának esetleg kinyomtatna.

Eközben az államok – a költségvetési hiányok fedezetére felvett – kölcsönök kamataként hatalmas összegeket fizetnek ki a kereskedelmi bankoknak, amit persze az adófizetőktől kell beszedniük. Ha jól átgondoljuk ezt a folyamatot, akkor rögtön felmerül az emberben egy újabb kérdés, miért is kell ezt a hatalmas

összeget kamatként kifizetni? Nem lenne esetleg lehetőség arra, hogy legalább ezt a kiadást megspóroljuk az adófizetőknek? Erre a jogos kérdésre a válasz megint egyszerű és rövid: de igen, meg lehetne spórolni ezt a kiadást. Hiszen a jelen rendszerben az állam egy adott összegű hiány pótlására nem pénzt, hanem kötvényt nyomtat, és annak fejében a piacról kapja meg a hiányzó pénzt. E két megoldás abban teljesen azonos, hogy a gazdaságba kikerülő pénzmennyiség mindkét esetben a hiány értékének megfelelő mennyiséggel nőni fog, a különbség csupán annyi, hogy az utóbbi megoldás után kamatot kell fizetni. Ez is jól mutatja a szakma félrevezető manipulációját, hiszen a szakemberek a veszteséges állami gazdálkodást az inflációval igyekeznek magyarázni. De ez a szabály csak a saját pénz esetén érvényes, hitelpénz esetén nem? Akkor miért tartják ebben a hitben a világot? Minden bizonnyal azért, mert ha az állam élne pénzteremtési jogával és a pénzt nem a kereskedelmi bankok, hanem pl. egy az államtól független, de egy adott régió gazdaságáért valódi felelősséget érző közhivatal teremtené meg a semmiből, azaz egy „új központi bank” bocsátaná ki, akkor természetesen senkinek sem kellene kamatot fizetni. Hiszen a semmiből megteremtett pénzért egyetlen józanul gondolkodó embernek sem jutna eszébe kamatot kérni! Persze egy egészségesen működő pénzügyi és gazdasági rendszerben. Csakhogy ez a mai sajnos nem az.

De a felvázolt helyzet és a valóságnak hamis módon történő bemutatása valakinek mégis csak kedvez. Jól érezzük, ez a rendszer a bankoknak kedvez, miközben társadalmi szinten hatalmas károkat okoz és egy olyan „bűvös kört” hoz létre, amiben a helyzet ráadásul napról napra romlik. Az állampolgárok egyre kevésbé bírják elviselni az állam felelőtlen költségvetési politikája nyomán keletkező hiányok pótlására felvett hitelek magas adóterheit. Így aztán már a legjobb adófizetési morállal rendelkező országokban sem akarják befizetni a magas adókat, melyek a bankoktól felvett hitelek minden józan ember által igazságtalan kamatterheit tartalmazzák. Ennek egyenes következménye, hogy világszerte rohamos mértékben nő a feketegazdaság aránya. Ez persze tovább növeli az állami költségvetés hiányát, ami újabb hitelfelvételekhez vezet, és mára már az előző hitelek is csak újabb hitelek felvételéből tudják az államok törleszteni, persze az előzőeknél valamivel magasabb kamatokkal. Ezzel a kör bezárult, az adósságcsapda ajtaja örökre ránk csapódott.

Ezt látva felmerül az emberben a kérdés, hogy miért jutottunk idáig? A politikusok miért hagyták és hagyják ezt? Ennek a kérdésnek a megválaszolása hosszú elemzéseket kívánna, ezért itt most elégedjünk meg annyival, hogy ez a pénzügyi és bankrendszer, éppen a hibáival és értelmetlen működésével segített a XX. századi politikus elitnek hatalmát megtartani. A mai napig ez a többszörös pénzteremtés tette lehetővé, hogy a jelenlegi politikai elit, a világ szinte valamennyi országában, hatalmon tudjon maradni. Mindezt persze hamis pénzügyi fogalmak és dogmákká silányított közgazdasági gondolatok mögé próbálják elrejtetni, olyan megkérdőjelezhetetlenek és „örök érvényűnek” beállított hazugságok mögé, amelyekkel kapcsolatban nem lehet sem vitát kezdeményezni, sem kérdéseket feltenni. Így aztán még azon politikusok keze is meg van kötve, akik megértették a rendszer lényegét és ezért országukkal ki akarnának lépni ebből a bűvös körből, hogy állampolgáraikat mentesítsék a rendszer által okozott károk alól.

De nem csak van mit takargatni és az emberek elől, hanem kell is, mert az emberek tudatossága a pénzügyi kérdésekben is rohamosan nő. Ebben a válság kétszeresen is segített. Egyrészt egy válságban az emberek elkezdnek gondolkodni, hogy miért is jutottunk ide, ami igen megnehezíti a hatalmon lévők számára a változatlan formában történő hatalomgyakorlást és ugyanakkor ez a válság teljesen kendőzetlenül megmutatta a pénz és banki világ valódi arcát. A XXI. század első nagy pénzügyi és gazdasági válsága és az annak megoldására kidolgozott valamennyi mentőcsomag mindenki számára világossá tette, hogy milyen is ez a rendszer. Azok az intézkedések ugyanis melyeket az államok bevezettek, szinte kivétel nélkül a veszteség társadalmiasítását és a nyereség privatizálását jelentették, és egyidejűleg az államadósság további elképesztő mértékű megnövekedését hozták. Miközben az intézkedések és ebből fakadóan az államadósság hatalmas mértékű növekedése az embereknek már-már elviselhetetlen egzisztenciális problémákat okoz, az egyre nagyobb adóterhek következtében, addig a bankok kétszeresen is jól jártak. Egyszer mert közpénzen mentették meg őket, másrészt mert újabb megteremtett pénzeket tudtak egy „jó adóshoz” hitelek formájában kihelyezni. Ez is jól mutatja a politikai elit és a pénzügyi, banki szféra valószínű összefonódását és közös érdekelttségét.

Az az állam, amelyik a társadalomban keletkező nyereséget privatizálja és a veszteséget az állampolgáira hárítja, az úgy viselkedik, mint egy vadkapitalista. Aki pedig így viselkedik, az semmilyen körülmények között sem felel meg sem a demokratikus kormányzás, sem pedig a választópolgárokkal szembeni felelősségvállalás minimális igényeinek. Ráadásul, ha egy állam a pénzkibocsátás monopóliumát, egyszerűen és minden parlamenti ellenőrzés egyidejű bevezetése nélkül, csak úgy kiengedi a kezéből, és mint az láttuk, tulajdonképpen magánvállalkozásoknak engedi azt át, akkor ez már önmagában felveti a jogszerűség és az összefonódás kérdését.

Miközben a média, ma már inkább a mesék birodalmába tartozó, és egyáltalán nem valós képet fest a politikáról, és azt próbálja elhíttetni az állampolgárokkal, hogy náluk a döntéseket a politikusok hozzák, eközben a valóság teljesen más. Az érdeklődő emberek ma már egyre jobban érzik, hogy kormányaik kényetlenek hitelezőik igényeit figyelembe venni, de azt még nem nagyon látják, hogy a lényeges döntéseket valójában a pénzpiacok, ill. a mögöttük álló emberek hozzák. Sőt, ha a helyzet azt kívánja, a húzódozó kormányokat kényszeríthetik is a nekik nem tetsző döntések végrehajtására. Már amelyiket kell, mert vannak olyan buzgó politikus szolgálói a pénzpiacoknak, akiket nem kell kényszeríteni semmire sem, ők mindent megtesznek, még azt is, amit nem kellene. Így aztán a döntések valódi meghozói láthatatlanok maradnak az emberek számára és ezért nem vesszük észre, hogy a hitel által tőlük teljesen függővé vált kormányok és politikusok, miként teljesítik összes kérésüket. Tisztelet a kivételnek.

Amikor az ember a rendszer megértésében idáig eljut, újabb kérdések tömege merül fel benne. Valóban a kereskedelmi bankokat illeti meg ez az extra nyereség? A pénzteremtés nyereségnek nem a közösséget kellene gazdagítania? A kormányoknak nem a népet és a választók érdekeit kellene szolgálniuk? És így tovább. Ezekre a válasz persze egyértelmű és egyszerű, mert egy egészségesen működő társadalomban a kormányok döntéseiket a népük érdekében hozzák meg és a pénzteremtés minden nyereségének, a közösség javát kell szolgálnia. De mindaddig, amíg a parlamentek nem veszik saját kezükbe országuk irányítását

és az állami monopóliumokat, hogy a pénzteremtést a hitelezéstől elválasszák, hogy hatalmukat országuk és állampolgáraik javára használják, addig javulásra nem számíthatunk.

Sőt, ez a rendszer annyira beteg, hogy nem képes egy egészségesen működő pénzügyi és gazdasági rendszernek még az alapjait sem megteremteni. Mert a pénzteremtéssel való üzletelés és hatalmi játék csak a közösség kárára tud lenni, javára soha. Ma égető szükség van nem csak arra, hogy a pénzteremtésnek egy újfajta, az embert és az emberi közösségek érdekeit szem előtt tartó ellenőrzése legyen, hanem arra is, hogy eldöntsük, milyen új rendszert tudunk elképzelni és kialakítani, ami ezt a jelenlegit leválthatja és az embert és az emberi közösségek fejlődését szolgálja, egy reményteli és fenntartható jövő ígérését nyújtva a fiatal generációk számára.